

Asia: VN/25959/2022

Valtioneuvoston asetus hyvinvointialueiden rahoituksesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleistä asetuksesta

Hyvinvointialueiden rahoituksesta säätäminen ja lainsäädännön pohjalta tehtyjen rahoituslaskelmien läpinäkyvyys on tärkeää rahoituksen ennakoitavuuden ja luotettavuuden kannalta. Rahoitusmallin toimivuutta tulee evaluoida tulevinä vuosina ja laskentaperusteita tulee tarvittaessa kyetä muuttamaan.

2. Hyvinvointialueindeksin laskenta (1 §)

On erittäin tärkeää, että hyvinvointialueindeksi on ajantasainen ja että hyvinvointialueiden rahoitusta voidaan joustavasti säätää, mikäli indeksin komponenteissa tapahtuu toimintavuoteen vaikuttavia muutoksia. Jälkikäteisessä tarkastelussa on hyvä huomioida arvion ja toteuman eron vaikutus.

Hyvinvointialueindeksin määrittelyt ja laskentamalli tulee olla julkisesti saatavilla esim. Tilastokeskuksen julkaistuissa tilastoissa. Myös indeksin lähdetilastot pitää löytyä samasta paikasta.

3. Rahoituksen määräytymistekijöiden perushinnat vuodelle 2023 (2 §)

On harmillista, että yliopistollisuuden huomioimista ei saatu alkuperäiseen malliin ja vuoden 2023 rahoitukseen mukaan, mutta positiivisena asiana voidaan pitää lupautsa yliopistosairaalalisän lisäämisestä rahoitusmalliin vuoden 2024 alusta.

Asetuksessa esitetyt perushintojen kustannukset perustuvat valtionvarainministeriön syyskuun 2022 laskelmiin. Laskelmat ovat tämän jälkeen päivitetty marraskuussa 2022. Jatkossa on tärkeää saada rahoitukseen vaikuttavat kustannukset selvitettyä riittävän aikaisin, jotta ennakoimattomilta muutoksilta välttyttäisiin.

Perushinnat muodostuvat määräytymistekijälle annetun painoarvon (%-osuuden) pohjalta ja ne kuvastavat koko maan tasoa. Yksittäisen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitukseen vaikuttaa pääosin eri palvelutarvekertoimet, jotka määrittävät 81,5 % prosenttia laskennallisen rahoituksen jakautumisesta alueittain. Rahoitusmallin yksittäisten komponenttien arvioinnissa tulee pitää mielessä koko rahoitusmallin vaikutus hyvinvointialueen rahoitukseen: tarvekertoimiin sisältyvä tutkitusti erilaisten alueellisten kustannusten tasapäistäminen ja itse tarpeen virheellinen arviointi voi kohdentaa rahoitusta alueellisesti väärin, vaikka perushinnat olisikin oikein määritelty.

Laskennallisen rahoituksen ts. perushintojen lisäksi alueiden tosiasialliseen rahamäärään vaikuttaa siirtymätasaus, joka lasketaan kullekin alueelle koko maan tasolla määritellyllä kertoimella. Laskentamalli tuottaa tuloksen, jossa kunta voi saada siirtyvien kustannusten komponentin kautta enemmän/vähemmän rahoitusta kuin sen pohjana olevat luvut indikoivat. Rahoitusmallin tekninen luonne on siirtyvien kustannusten komponentissa viety äärimmilleen.

Perushintoihin on laskettu mukaan uusien tehtävien kustannukset. Olemassa olevien tehtävien rahoituksen kannalta on tärkeää, että edellä mainitut kustannukset on arvioitu oikein.

4. Hyte-kertoimen indikaattorit, niiden painokertoimet ja laskennassa käytettävät tilastotiedot (3 §)

Pidämme myönteisenä, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aktiviteetillä voi olla positiivinen vaikutus hyvinvointialueen rahoitukseen. Hyvinvointialueen panostaessa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, aiheutuu kustannuksia lyhyellä aikavälillä, ja säästöjä usein vasta pitkällä aikavälillä. Palkitseminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aktiviteetista voi silloin korvata osan aktiviteetistä syntyneistä kustannuksista.

Toimintaa ja voimavaroja on pyritty arvioimaan laajasti, ja liittämään ne toiminnan tulosta kuvaaviin indikaattoreihin. Katsoisimme, että laajuus kuitenkin vaatisi molempia indikaattoreita useampia, jotta ne paremmin kuvaisivat koko hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kenttää.

Esitetyt indikaattorit huomioivat rajattua kohderyhmää; esimerkiksi työssäkäyvien aikuisten näemme olevan vajaasti edustettuna valituissa indikaattoreissa. Samoin näemme, että HYTE-kertoimen indikaattoreiden tulisi olla tarkemmin tutkittuja ja validoituja ennen niiden käyttöönottoa. Mittareiden tekninen luotettavuus on myös tärkeää huomioida.

Tämän perusteella Toimintaa ja voimavaroja kuvaavat indikaattorit soveltuvat osin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimen pohjaksi. Yksittäisiä toimia kuvaavien indikaattoreiden lisäksi olisi hyvä huomioida myös esimerkiksi terveyden edistämisen yhteistyötä kuntien ja järjestöjen kanssa, mikäli sille olisi löydettävissä luotettava indikaattori/mittari. Myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkyminen hyvinvointialueen organisaatorakenteessa sekä hyvinvoinnin ja terveyden

edistämisen tavoitteiden tai toimenpiteiden näkyminen hyvinvointialueen strategiassa voisivat olla huomioitavia asioita.

Toiminnan tulosta kuvaavien indikaattoreiden huomioimisessa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimessa näemme joitakin ongelmia. Ensinnäkin esitettyjen indikaattoreiden määrä on hyvin pieni, mikä saattaa vääristää hyvinvointialueiden arviointia ja jopa johtaa siihen, että hyvinvointialueet pyrkivät edistämään erityisesti näitä muutamia asioita ja jättävät muut tärkeät hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osa-alueet vähemmälle huomiolle.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tulosindikaattoreiden valinnassa kannattaa myös tarkasti välttää indikaattoreita, joihin monet muutkin tekijät vaikuttavat, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä riippumattomalla tavalla, erityisesti jos hyvinvointialueilla on varsin pienet mahdollisuudet vaikuttaa näihin muihin tekijöihin.

Näistä syistä Toimintaa ja voimavaroja kuvaavat indikaattorit ja Toiminnan tulosta kuvaavat indikaattorit vaativat mielestämme vielä tarkempaa selvitystä, ennen niiden mukaan ottamista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimeen.

5. Pelastustoimen rahoituksen riskiruutujen riskitason laskenta, riskikertoimen tekijät ja niiden painokertoimet (4 §)

Ei huomautettavaa.

6. Rahoituslaskelmien tarkistaminen vuonna 2023, kuntien takautuvien palkkaharmonisaatiokustannusten huomioon ottaminen (7 § 1 mom.)

Ei huomautettavaa.

Finnilä Jari
Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri